

Dames en heren,

In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog kwamen tal van gezinnen uit Indië naar Nederland. Met hutkoffers vol spullen, vol verhalen, vol herinneringen. Sommige van die hutkoffers bleven gesloten. Jarenlang. Omdat de inhoud ervan te pijnlijk was. En omdat het niet gebruikelijk was om over die pijn te praten. Er was ook vaak geen oor voor.

Je vindt de gesloten koffer terug in de boeken van Adriaan van Dis, en van Alfred Birney. Beide nazaten van vaders met een gecompliceerd Indisch oorlogsverleden. Een verleden dat vervolgens ook diepe voren in de levens van hun kinderen trok.

In de afgelopen jaren zijn veel van die hutkoffers alsnog open gegaan. Zoals de koffer van Hugo Steenmeijer van wie de vader aan de Birma Spoorlijn moest werken, en van wie de moeder buiten het kamp probeerde te overleven met haar zoontje. Zonder inkomen. Tijdens de oorlog raakte Hugo ondervoed en werd hij ziek. Daarna maakte de Bersiap het zijn moeder onmogelijk om hem te laten aansterken. Hugo stierf.

Na de oorlog werd het echtpaar herenigd en vertrok naar Nederland. Ze kregen nog drie kinderen. Drie kinderen die allemaal het gesloten

koffertje van hun ouders kenden. Maar de inhoud en het verhaal erachter, nooit te horen kregen.

Pas een jaar of twintig geleden, toen hun ouders al gestorven waren, openden ze het kistje. Ze vonden speelgoed: knikkers, een knuffel, muntjes in een zakdoekje. Een vlieger. Foto's. De schatten van een vierjarig jongetje dat ze nooit gekend hadden. Het koffertje gaf ze de kans om te rouwen om het leven van hun broertje, dat door oorlog en geweld in de kiem was gesmoord.

Velen van u hebben de Tweede Wereldoorlog meegemaakt of meegekregen. Deze intieme herdenking brengt u hier jaarlijks samen. U bent de drijvende kracht achter de 'Nationale Herdenking 15 Augustus 1945', en daarmee voor de erkenning die dit deel van onze pijnlijke oorlogsgeschiedenis verdient.

Dankzij de jaarlijkse herdenking en de activiteiten eromheen, heeft u die geschiedenis steeds meer onder de aandacht gebracht van alle Nederlanders. Toch kent het oorlogsverleden in Nederlands-Indië nog steeds koffers die erop wachten ontsloten te worden. De koffers van het verzet in Nederlands Indië bijvoorbeeld.

Dit jaar staat in het teken van verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. In het teken van mensen die de keuze durfden te maken om op te staan tegen de bezetter.

Hier en in Nederlands Indië. In woord of in wapen. Of door een veilige plek te bieden aan hun medemensen in ijzige nood. Met gevaar voor hun eigen leven.

In de Erelijst voor gevallen in 1940-1945 bevindt zich bijvoorbeeld de naam van Anda Kerkhoven. Een Indische studente die in Groningen als lid van een geweldloze verzetsgroep, bonkaarten bemachtigde en koeriersdiensten deed. Ze werd in '45 doodgeschoten. Voorafgaand martelden de Duitsers haar vreselijk, maar doorslaan deed ze niet. Haar kracht bewonder ik. We moeten haar verhaal blijven vertellen.

Ik noem ook graag de naam van Bep Stenger, die na de inval van de Japanners verzetswerk tegen de Japanners deed: zoals het smokkelen van kleding, radio-ontvanger en zendapparatuur.

Op haar 21e verjaardag werd haar groep verraden en opgerold door de Kempeitai. De mannelijke leden werden onthoofd of doodgemarteld. Bep kreeg 'slechts' vijf jaar gevangenisstraf - haar kameraden bagatelliseerden tegenover de Japanners met succes haar rol - en die straf werd verdubbeld toen ze weigerde spijt te betuigen van haar daden.

Verzet, en daar ligt de laatste jaren gelukkig steeds meer de nadruk op - bestond er in verschillende vormen.

Erry Stoové benadrukte dat net ook al heel mooi.

Er was verzet zoals dat van Ada Kerkhoven en Bep Stenger, dat de bezetter daadwerkelijk moest ondermijnen. En er was dat 'stille' verzet

dat erop gericht was, het moreel hoog te houden. Om stand te kunnen houden onder het wrede juk van die dictatuur.

Zo kreeg de vader van Geert Mak, die morgen zal spreken tijdens de Nationale Herdenking, de mogelijkheid zich te onttrekken aan een gedwongen vertrek naar de Birma Spoorlijn.

Maar hij ging mee, om de leden uit zijn gemeente bij te staan en waar mogelijk, door de verschrikkingen heen te slepen. Het zou zijn leven voor altijd zou tekenen.

En zo maakte de moeder Martje Saveur in het Jappenkamp een poppetje dat Martje - doodziek van de dysenterie en eenzaam afgezonderd in een barak - net voldoende kracht gaf om te overleven.

Zodat ze later haar herinneringen en die van haar ouders, in boekvorm kon navertellen. Met als titel (hoe kan het ook anders): 'het koffertje van mijn ouders'.

Maar hoeveel weten we nou écht van het verzet in Nederlands-Indië?

Ik zei het al: er zijn nog veel koffers die erop wachten, ontsloten te worden.

Dames en heren,

Oorlog is een gif dat snel mensen doodt, dat langzaam doorwoekert in families en zo generaties lang slachtoffers maakt. Maar het laat ook (inderdaad) die onvernietigbare veerkracht zien van mensen, om op te komen voor hun vrijheid en voor democratie.

En het bracht ons - op de meest pijnlijke manier - het inzicht dat onderscheid tussen mensen op basis van ras, kleur, of geaardheid nóóit maar dan ook nooit meer een basis mag zijn om een samenleving te vormen.

Laten we de verhalen uit gesloten koffers opsporen, en die uit ontsloten koffers vertellen. Zodat we de oorlog kunnen blijven gedenken en de vrijheid kunnen blijven eren.

En daarmee de slachtoffers recht doen.